

נתבטל בגלותם שהוא במקרה, ולפיכך אומרים חכמי
 ישראל (שבת קי"א ע"א) כל ישראל בני מלכים הם
 אף בגלותם, וזה מצד המעלה והחשיבות שקנו
 45 ישראל בעצם לא נתבטל במקרה כלל, ואין ספק
 שכמה דברים הם נמשכים אל ישראל מן המעלה
 והחשיבות, אחר שהם בני חורין בעצם ולא יגרע
 כחם מה שהם עבדים במקרה, ודבר פשוט הוא זה
 ואין להאריך בדבר שהוא מבואר למי שהבין דבר זה:

לפיכך אנחנו חייבים וכו'. הגרסא שמצאתי בסדרי
 50 אשכנז והיא נכונה אלי מאוד, לפיכך אנחנו חייבים
 להודות להלל לשבח לפאר לרומם להזדר לברך
 ולעלה ולקלס למי שעשה נסים וכו', והם תשעה
 שבחים ונאמר לפניו הללויה והוא שבח עשירי.
 55 ונראה שהם עשרה שבחים נגד עשרה שבחים
 שנאמר בהן ספר תהלים, ובפרק ערבי פסחים (קי"ז
 ע"א) בעשרה מיני זמר נאמר ספר זה בניגון בנצוח
 במזמור בשיר בהלל בתפלה בברכה בהודאה באשרי
 בהללויה וגדול מכולם הללויה שכולל שם ושבתה
 60 בתובה אחת ע"כ, ולפיכך אמר כאן תשעה מיני
 שבחים ונאמר לפניו הללויה הוא השבח העשירי
 שהוא יותר גדול בעשרה שבחים. והכי גרסינן
 שהוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאבל ליום
 טוב ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה, וביאור
 65 דבר זה מעבדות לחירות, פי' שהיו עבדים משועבדים
 למצרים מורה על שפלות שלהם שהיו עבדים והיה
 הקדוש ברוך הוא מוציא אותם לחירות ועוד שהיתה
 העבודה בפריכה המשבר את רוחם וכנגד זה אמר
 מיגון לשמחה, כי מפני שהיו משעבדים בהם בפרך
 70 נשבר רוחם ובא להם יגון כי היגון תולה בזה ונהפך
 לשמחה. ומאבל ליום טוב נגד וימררו את חייהם כי
 המרירות הוא אבל שנאמר (עמוס ח') ואחריתה כיום
 מר נהפך ליום טוב שהוא הפך האבל. וחילוק יש בין
 ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך ובין וימררו את
 75 חייהם, כי המלאכה שהיא יותר ממה שהאדם יכול
 לסבול היא עבודת פרך המשבר כחו של אדם ומזה
 בא היגון, אבל המרירות מגיע אל החיים כאשר
 החיים של אדם אינם על מנהגם וזהו וימררו את
 חייהם, ומפני שהאבילות הוא על בטול החיים לגמרי
 80 לכך אמר על המרירות שהגיע אל החיים, ומאבל
 ליום טוב, ואלו שלשה דברים נזכרו בכתוב זה אחר

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו, פי' שכל
 אדם חייב שיראה עצמו כאלו יצא ממצרים ויש לו
 לשבח לפאר ולרומם להקדוש ברוך הוא על זה כמו
 שמסיים ולפיכך אנחנו חייבים להודות להלל וגו',
 5 ואין זה דומה למה שאמר אח"כ לא את אבותינו גאל
 אלא אף אותנו, דכאן ר"ל כל דור ודור חייב לראות
 את עצמו כאלו הם היו היוצאים, ולא יביט הדור
 ההוא לדור שיצאו גם כן רק יראה הדור שהוא
 היוצא מבלי שיביט שאחרים יצאו גם כן, כי כל דור
 10 ודור בפני עצמו הוא ולכך יראה כאלו הוא היוצא
 ולא יביט אל זולתו, ולכך מייתי קרא בעבור זה עשה
 לי ולא כתיב לנו כאלו הוא היה היוצא, אבל לקמן
 אמר לא את אבותינו בלבד גאל וכו' ר"ל כי השם
 יתברך הוא שהוציא האבות והבנים יחד ולפיכך אמר
 15 לא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו ורצה
 לומר בודאי מצד המקבל שהוא הדור יראה כאלו הוא
 היה היוצא מבלי שיביט אל אחרים, אבל מצד הקדוש
 ברוך הוא שהוא פועל הגאולה הוציא הכל ביחד
 ופירוש דבר זה שהקדוש ברוך הוא גאל את ישראל
 20 בכללות שלהם, כי כאשר גאל הקדוש ברוך הוא את
 ישראל היתה הגאולה לשם כלל ישראל שלא יהיו
 ישראל ברשות מצרים, ולפיכך היתה הגאולה לבנים
 כמו לאבות, שאלו היה רוצה הקדוש ברוך הוא
 שיהיו נגאלים הדור שיצאו ממצרים ואליהם בלבד
 25 הביט אז היתה הגאולה אל אותו הדור בלבד, אבל
 הקדוש ברוך הוא היה רוצה לגאול את ישראל בכלל
 ושם ישראל בשוה על כל ישראל ולפיכך אף אותנו
 גאל עמם, ולפיכך יראה כל אדם עצמו כאלו הוא
 יצא ממצרים. יש מקשים מה הועיל לנו היציאה הרי
 30 אנו משועבדים בשאר מלכיות דמאי שנא מלכות
 מצרים משאר מלכיות. ודברי הבאי הם כי כאשר
 יצאו ישראל ממצרים קבלו הטוב בעצם עד שהיו
 ראויים בעצמם להיות בני חורין מצד מעלתם, וזאת
 המעלה עצמית לישראל שהם ראויים להיות בני חורין
 35 מצד עצם מעלתם, ודבר מקרי לא יבטל דבר עצמי
 כלל כי עדיין על ישראל המעלה הזאת שהם בני
 חורין בעצם עם השעבוד במקרה, כי אחר שהוציא
 הקדוש ברוך הוא את ישראל ממצרים ונתן אותם בני
 חורין ולא עוד אלא אף מלכים שנאמר (שמות י"ט)
 40 ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, זה השם הוא
 לישראל בעצם והמעלה והחשיבות שיש בזה לא

טובות אי אפשר לעשותם שום מלאך או שאר נברא
 רק הוא יתברך, ולפיכך ההלול הזה הוא לשמו דוקא.
 וזה כי חדוש מנהגו של עולם ושנוי הטבע מיוחד אל
 45 אמתת שמו יתברך, מפני כי הוא יתברך נבדל מן
 העולם ואין לו התלות בעולם לכך הוא משנה את
 העולם ברצונו ומחדש בו אותות ונפלאות, ובוזה הוא
 מיוחד מכל הנבדלים לשנות טבע העולם, לכך שינוי
 הטבע ומנהגו של עולם מיוחד אל שמו יתברך בעצמו
 50 אשר הוא יחיד בעולם עושה מצד שהוא נבדל מן
 העולם. ושאר נבדלים מצד שהם מתיחסים אל העולם
 שהרי הם חלק העולם אינם פועלים בעולם שנוי
 העולם כלל, אבל השם ית' אשר הוא נבדל מן
 העולם הוא שפועל בו ברצונו. ולפיכך שם הללויה
 55 נאמר על שם שהוא יתברך מתהלל בהלול הראוי
 לשמו והיינו במה שהוא מחדש אותות ומופתים, שזה
 בודאי שייך לשמו דוקא. אמנם תמצא הללויה גם כן
 כאשר ההלול אינו בחדוש אותות ומופתים יוצאים
 ממנהגו של עולם, שהרי תמצא פסוקי דזמרה שמסיים
 60 ומתחיל בהללויה אף על גב דשם אינו נאמר על שנוי
 מנהג של עולם, דזה אין קשיא דגם הפעולות אשר
 נאמרו שם מתיחסים לשם ולא אל זולתו, ולפיכך שם
 גם כן הוא כולל שם ושבח להודיע כי השבח הזה
 מיוחד לשמו יתברך. אבל במקום אשר נתן שבח על
 65 שהוא יתברך עושה נסים בעולם לא תמצא רק לשון
 הללויה, שהרי חדוש נסים ונפלאות הוא לשם יתברך
 בלבד לא אל זולתו כמו שאמרנו ולכן הנסים מיוחדים
 לו ית'. וזה שאמר משה (שמות ל"ג) ובמה יודע
 איפא כי מצאתי חן בעיניך הלא בלכתך עמנו ונפלינו
 70 אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה ותרגם
 אונקלוס במיהך שכינתך עמנא ויתעבדון לנו פרישן
 לי ולעמך וכו', הרי לך בפירוש כי הנפלאות לא
 יעשה כי אם על ידי השם יתברך שעושה נפלאות,
 ולכך בקש שתלך השכינה עמו ולא ימסור אותו בידי
 75 המלאך כי אז לא יעשה נפלאות, לכך אמר ונאמר
 לפניו הללויה להלל אותו על הנסים ונפלאות
 המיוחדים לו יתברך. אמנם יש לומר גם כן כי לא
 מצד חדוש הנסים והנפלאות דוקא נאמר שם הללויה,
 רק כל צרה הבאה לישראל והם נושעים ממנה ראוי
 80 לישראל להלל להקדוש ברוך הוא בהללויה. וזה כי
 הצרה שהגיע לישראל ונושעים ממנו על ידי הקדוש
 ברוך הוא ופועל זה מיוחד להקדוש ברוך הוא, כי אין

זה (שמות א') וישימו עליו שרי מסים למען ענותו
 בסבלותם וגו' ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך
 וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו', ומשעבוד היינו
 מי שהוא תחת רשות אחר אף על גב שאינו עובד לו
 5 דרך עבדות רק כמו העם שהוא משועבד למלך
 במסים, ולפיכך לא נזכר זה בכתוב של וישימו עליו
 שרי מסים שהרי גם לפני זה היו משועבדים למלך,
 הרי הזכיר שלשה דברים ששם עליהם פרעה זה אחר
 זה דהוא עבדות פריכה ומרירות, ושעבוד הוא
 10 הרביעי והוא כמו כל מלך המשעבד בעמו ואף מזה
 הוציא אותם שלא היו משועבדים כלל. אמנם בערבי
 פסחים (פסחים קט"ז ע"ב) במשנה הגרסא היא
 מאפילה לאורה משעבוד לגאולה הוסיף עוד אחד על
 אלו ד' דברים, והכונה בזה לרבותינו ז"ל כי כאשר
 15 היו במצרים תחת רשות אחר היו דומים כמי שהוא
 עומד באפילה ויש הפסק בינו ובין השמש, כך כאשר
 היו במצרים בלא זה שהיה עליהם שעבוד מצרים היו
 כאלו לא היו נמצאים בפעל וכבר אמרנו לך כאשר
 היו ישראל במצרים היו נחשבים כעובר במעי בהמה,
 20 וכאשר יצאו נחשבו כעובר הנוול ועל זה אמרו
 רבותינו ז"ל שיצאו מאפילה לאורה, רצונו לומר
 שלא היה להם מציאות בפעל וזהו האפילה ואח"כ
 יצאו לאורה להיות להם מציאות בפעל. כי האומה
 המשועבדת למלך במס וכיוצא בזה ומכל מקום אין
 25 האומה נחשבת כבלתי מציאות לומר שהם כאלו הם
 נבלעים בתוכם כמו העובר במעי בהמה, כמו שהיו
 ישראל במצרים לפי שנתהו לעם תחת רשות מצרים
 ולכך נחשבו שאין להם מציאות בעצמם וזהו מאפילה
 לאורה, ואח"כ אמר משעבוד לגאולה הוא סתם
 30 שעבוד וזהו דעת חכמים ז"ל. וכאשר תבין דברי
 המשנה תדע כי חמשה דברים אשר דבר מעבדות
 לחירות מיגון לשמחה מאבל ליום טוב מאפילה
 לאורה משעבוד לגאולה, הם חמשה דברים שנזכרו
 בכתוב ויוציאונו ה' ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא
 35 גדול באותות ובמופתים, והבן הדברים האלו כי הם
 ברורים למבינים ואין להאריך. אבל סדר הגדה כמו
 שמצאתי בנוסחות לא זכר רק ארבע אשר אמרנו
 ושניהם אמת ואין בהם קשיא. ונאמר לפניו הללויה
 הוא שבח עשירי שכולל שם ושבח כאחד, ובשביל
 40 כך גדול מכולם כי מצד שהוא כולל שעשה עמנו
 טובות בשנוי הטבע ושנוי מנהגו של עולם, ואלו

שיש בו חמשה דברים יציאת מצרים קריעת ים סוף ומתן תורה תחיית המתים חבלו של משיח. יציאת מצרים דכתיב בצאת ישראל ממצרים קריעת ים סוף דכתיב הים ראה וינוס וגו' מתן תורה דכתיב ההרים רקדו כאילים גבעות כבני צאן תחיית המתים דכתיב 45 אתהלך לפני ה' בארצות החיים וחבלו של משיח דכתיב לא לנו ה' לא לנו ואמר רבי יוחנן זה שעבוד מלכיות איכא דאמרי אמר רבי יוחנן זה מלחמות גוג ומגוג רב נחמן בר"י אומר מפני שיש בו מלוט נפשותם של צדיקים מגיהנם שנאמר אנה ה' מלטה 50 נפשי חזקיה אומר שיש בו ירידתן של צדיקים בכבשן האש ועלייתן מכבשן האש ירידתן לא לנו אמר חנניה כי לשמך תן כבוד אמר מישאל על חסדך ועל אמתך אמר עזריה למה יאמרו הגוים אמרו כולם עלייתן הללו את ה' כל גוים אמר חנניה שבחוהו כל האמים 55 אמר מישאל כי גבר עלינו חסדו אמר עזריה ואמת ה' לעולם אמרו כולם ע"כ. ורצה בזה כי לכך תקנו ההלל ולא הלל הגדול, אף על גב דלפי הסברא כיון שעיקר הדבר שאנו אומרים הלל משום שאנו באים לזכור חסדו של הקדוש ברוך הוא והיה לנו לומר 60 הלל הגדול דוקא כי שם נזכר חסדו של הקדוש ברוך הוא וכמו שיתבאר לקמן ולמה אמרו הלל, ומתריך מפני שיש בו חמשה דברים כלומר הלל זה יש בו חמשה דברים כוללים אשר היו בעולם דברים בלתי 65 טבעיים, ודבר זה מפני שהקדוש ברוך הוא ברא עולמו בה' שנאמר בהבראם בה"א בראם וה"א אות נבדל שנעשה על ידי נשימה בלבד ואין צריך להוציא אותו על ידי חתוך הלשון באחת המוצאות, ומפני זה 70 הה"א הזאת אות רוחני שאין בו רק רוח הנשימה, ובשביל זה היה מקבל העולם מעלה אלהית רוחנית בשביל שנברא העולם בה"א אות רוחני, והם חמשה דברים אלו שהם בעולם וכולם הם דברים עליונים 75 נפלאים ונבדלים מן הטבע. ואלו חמשה דברים כולם נזכרים בהלל, שני דברים בהתחלת יציאתם ממצרים ושני דברים בסוף הימים, כי יציאת מצרים וקריעת ים סוף הם כמו התחלה, חבלי משיח ותחיית המתים בסוף, והחמישי שהוא מתן תורה נמשך עם שנים הראשונים אשר הם בתחלה. כי מאחר שהעולם נברא 80 בה"א אם כן ראוי שיתחלקו הנפלאות שהם בלתי טבעיים אשר הם בעולם להתחלה וסוף, כי ההתחלה במה שהוא התחלה הוא יותר במעלה שהרי הוא

זה פעולת המלאכים מפני כי המלאכים כאשר נבראו כך עומדים בלי שנוי לא יוכלו להוסיף ולא לגרוע ולא לשנות דבר כי אם על ידי רצון הקדוש ברוך הוא שהוא עושה, ולפיכך כאשר היה צרה לישראל 5 ונהפך לטובה, שנוי זה שהיתה תשועה להם מן הצרה הוא על ידי שמו יתברך בודאי שברצונו הכל יכול לעשות ולשנות מרע לטוב, לכך תקנו בכל צרה שהיתה לישראל ונושעים ממנה להלל בשם הללויה. וגם יש שם מי שפי' שם הללויה שהוא מהולל 10 בהללויה הרבה, וזה מפני שהוא יתברך יכול על כל המעשים, שהוא נבדל מכל הנמצאים, לא תוכל ליחס אליו שבת אחד מיוחד שא"כ היה מיוחד בדבר מה, והוא יתברך נבדל מכל ואינו מהולל בדבר מיוחד ולפיכך יש בו כל ההלולים, וזה לשון הללויה שהוא 15 מהולל בהלולים רבים, למר דמפרש לשון הללויה שכולל שם ושבת עדיף ליה לשון זה שמורה הלול זה שמגיע עד שמו יתברך, ולמר עדיף מה שבו כל השבחים:

ובפרק כל כתבי (שבת קי"ח ע"א) אמרינן האומר הלל בכל יום כאלו מחרף ומגדף כלפי מעלה, והטעם 20 שראוי שיהיה העולם נוהג כמנהגו ובשביל שהעולם נוהג כמנהגו מדותיו יתברך אמת, ואם לא היה זה שהעולם נוהג על מנהגו של עולם אם כן מדותיו יתברך אינם אמתים ח"ו כי הרשעים ועובדי ע"ז 25 בטובה ואלו הצדיקים בצרה, אבל ענין הזה מפני שהעולם נוהג כמנהגו ולפיכך אין הקדוש ברוך הוא מאבד הע"ז מן העולם, וכך אמרינן במסכת עבודה זרה (נ"ד ע"ב) והגומר הלל בכל יום נראה שהוא אומר שבכל עת הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו 30 בדרך נס, ואם כן למה הצדיקים בצרה והרשעים בטובה ואינו מאבד הע"ז מן העולם ואם כן ח"ו אין ביכלתו וזהו חרוף וגדוף. וזהו שאמרו בירושלמי שלכך הוא מחרף ומגדף מפני שאמר פה להם ולא ידברו וגו' ואם כן למה אינו מבטלם כאלו ח"ו אינו 35 יכול, אבל האומר הלל בזמנה אומר שהעולם נוהג כמנהגו רק בזמנים מיוחדים ולדבר מיוחד לא לכל דבר משנה הטבע רק העולם כמנהגו נוהג והקדוש ברוך הוא מחדש נסים בזמן מן הזמנים וזהו שבת לו:

ובגמרא (פסחים קי"ח ע"א) וכי מאחר דאיכא הלל הגדול מאי טעמא אמרינן להאי אמר רבי יוחנן מפני 40

ההלל מה שהצדיקים נבדלים מן עניני העולם הגשמי
 ובשביל כך השם יתברך עושה להם נסים לשנות
 טבעי העולם. וזה הפירוש עיקר שראוי לסמוך עליו,
 כי כל אלו החכמים זכרו שיש בהלל מה שיש
 לישראל מעלה נבדלת, לר' יוחנן מעלה נבדלת שהם
 45 חמשה דברים שזכר שכל אלו חמשה דברים אינם
 דברים טבעיים. ולרב נחמן לא די במה שיש בו
 חמשה דברים אלו כי אלו דברים שהם דברים שהם
 אל כלל העולם, ובודאי יש מן השם יתברך דברים
 50 כאלו בלתי טבעיים אשר הם לכלל העולם, אבל
 הנסים הם גם כן לצדיקים פרטים ואינו דבר לכל
 העולם כמו שהיו אלו דברים, ולפיכך אמר שיש בו
 מלוט נפשותם של צדיקים דהיינו כל צדיק וצדיק
 בפני עצמו יש לו המלטה מגינהם ודבר זה מזריגה
 נבדלת בלתי טבעית, וכל צדיק וצדיק יש לו מזריגה
 55 זאת בפני עצמו, ומזה ראייה שהש"י עושה נסים
 לצדיקים פרטיים. ורב נחמן בר יצחק אמר כי מה
 שהשם ית' עושה נסים לצדיקים פרטיים כיון שעושה
 זה לכל אשר הוא צדיק, הרי אין זה נקרא צדיק יחיד
 60 שדבר זה כולל כל צדיק וצדיק, אבל מפני שיש בו
 ירידת צדיקים לכבשן האש ועלייתן משם, שעשה זה
 לצדיקים פרטיים יחידים לגמרי ודבר זה יותר שבח
 להקדוש ברוך הוא במה שעושה נסים לצדיקים
 יחידים ודבר זה מבואר. ועוד יש בזה דברים עמוקים
 65 ואין להאריך וראוי להבין דברים אלו מאוד מאוד כי
 הם דברי חכמה כאשר יבין את זה. ותשועת הצדיקים
 הוא בשביל שלשה דברים, או מפני החסד שהקדוש
 ברוך הוא עושה לחסידיו, כי כאשר החסידים עושים
 עם הקדוש ברוך הוא לפנים משורת הדין יותר ממה
 70 ששאר בני אדם עושים ובוזה הקדוש ברוך הוא עושה
 עמהם חסד גם כן, או בשביל כבודו יתברך שעושה
 להראות תפארתו וכבודו, ולפעמים עושה הקדוש
 ברוך הוא בשביל הרשע בעצמו שלא יגמור מחשבתו
 והקדוש ברוך הוא לא יניח צדיק ביד הרשע ועומד
 75 נגד הרשע. ולפיכך חנניה אמר לא לנו כלומר לא
 בשבילנו יעשה אלא בשביל רשעת הרשע ולא
 בשביל צדקותינו, ומישאל אמר בשביל כבודו יעשה
 ועזריה אומר בשביל חסדו ואמתו. ואלו שלשה
 דברים כל אחד ואחד ממדתו של הקדוש ברוך הוא,
 80 כי מה שאמר חנניה לא לנו כלומר שיעשה בשביל
 רשעת הרשע שלא יוציא מחשבתו אשר ירצה

התחלה, וכן הסוף כי בסוף כבר נשלם הדבר
 ושלימות הדבר יותר עליון, ולכך החמשה דברים
 אשר בעולם בשביל שהעולם נברא בה"א שהיא
 רוחנית, שלשה דברים כאשר יצאו ממצרים, ושני
 5 דברים בסוף לעתיד לימות המשיח ולתחיית המתים.
 ושלשה דברים אשר ביציאה שהם יציאת מצרים
 וקריעת ים סוף ומתן תורה, יציאת מצרים וקריעת ים
 סוף שניהם הם התחלת הויה לישראל, וראויים שיהיו
 בהתחלה שכל הויה הוא בהתחלה, ולבסוף יהיה הפך
 10 זה חבלי המשיח ומלחמות גוג ומגוג ודבר זה יהיה
 חורבן והפסד הנמצאים, וראוי שיהיה זה בסוף כי
 הסוף הוא מסוגל לדבר שהוא הפסד, וכן תחיית
 המתים אין ספק שראוי שיהיה בסוף, ומתן תורה לפי
 שהתורה קיום הנמצאים ראוי שיהיה בהתחלה. ואלו
 15 חמשה דברים שיש בהלל כלם הם דברים בלתי
 טבעיים, ובשביל שיש בעולם מעלה בלתי טבעית
 מחדש הקדוש ברוך הוא בעולם גם כן מופתים בלתי
 טבעיים:

ורב נחמן בר"י אומר שיש בו מלוט נפשותן של
 צדיקים. פירוש כי מורה זה על שיש לצדיקים מעלה
 20 נבדלת מה שנמלטין מן הגינהם, שאילו לא היה
 לצדיקים מעלה זאת שהם נבדלים לא היו נמלטים מן
 הגינהם, ולפיכך העכו"ם מפני שהם כולם חמריים
 טבעיים הם יורדי גינהם ויורדי שאול נקראים, לפי
 25 שבעלי החומר אין להם מציאות בפועל כי החומר אין
 מציאותו בפועל כמו שידוע מענין החומר, ולפיכך הם
 יורדי גינהם שהגינהם ענין תוהו וציה וצלמות ואין
 שם מציאות עליו כי אין ראוי להם עולם הנבדל,
 ומפני שיש בהלל זה מלוט נפשותם של צדיקים מן
 30 הגינהם אשר הוא ראוי לבעלי החומר ובאים אל
 עולם הנבדל, ובשביל כך השם יתברך מחדש להם
 גם כן מופתים בלתי טבעיים. וכן למ"ד שזכר בו
 ירידתן של צדיקים לכבשן אש ועלייתן, זה גם כן
 מורה על שהצדיקים הגדולים עוד יותר מעלה נבדלת
 35 יש להם ומפני מעלתן הגדולה הנבדלת לא יוכלו
 להזיק להם האש שהוא פעל טבעי, והצדיקים
 הגדולים האלו הם כמו המלאכים הנבדלים עולים
 לשם ויורדים משם בשלום, שאין הדברים הטבעיים
 מזיקים להם ואף על פי שהוא יורד לתוך הכבשן אין
 40 הדברים הטבעיים פועלים בו, ודבר זה הוא עיקר

איה נא אלהיהם לכך אמרו כלם זה, ועיין לקמן אצל
לא לנו יתבאר עוד יותר. וכן בעלייתם אמר חנניה
הללוהו כל גוים כלומר מפני שהוא עומד נגד הרשע 15
במדת הדין יעשה זה, מישאל אמר שבחיהו שהוא
עושה בשביל שבח שמו יתברך, ועזריה אמר כי גבר
עלינו חסדו שהוא עושה בשביל חסדו, ויש להללו
ולפארו על זה ואמת ה' לעולם הוא דבר כלם כי הוא
יתברך אמת והכל מעידים על אמתתו. ועוד יתבאר 20
דבר זה באריכות הנה אלו החכמים כל אחד ואחד
אמר על ההלל על מה אדני ההלל הוטבעו ומה הם
יסודותיו:

לעשות וזה יעשה הקדוש ברוך הוא במדת הדין
שיעמוד נגד הרשע, ומה שאמר מישאל שיעשה
בשביל שם כבודו ותפארתו הוא דבר מיוחד שהקדוש
ברוך הוא עושה בשביל כבוד שמו ותפארתו יתברך,
ומה שאמר עזריה שיעשה בשביל החסד הוא גם כן 5
מדתו של הקדוש ברוך הוא, כי הצדיקים כל אחד
ואחד דבק במדה מיוחדת כי יש צדיק דבק במדת
הדין, ולפיכך אמר חנניה לא בשבילנו יעשה רק כי
אין מדת הדין נותן שהרשע יוציא מחשבתו, ויש 10
צדיק שכל מעשיו לכבוד שמו יתברך וזהו מישאל
ויש שהוא דבק בחסד ולפיכך אמר עזריה על חסדך
וגו'. אמנם דבר זה ענין משותף למה יאמרו הגוים